

Ἡ Διαπατριαρχικὴ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 536 μ.Χ.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΝ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ*

Εἰσαγωγή

Οἱ πηγές καὶ οἱ εἰδήσεις γιὰ τὴ γένεση τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐνδημοῦσης Συνόδου δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς καὶ προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Ὡστόσο ὑπάρχουν μαρτυρίες ὅτι ὁ θεσμός τῆς Ἐνδημοῦσης Συνόδου λειτούργησε καὶ πρὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία συνεκλήθη ἀρχικὰ ὡς Ἐνδημοῦσα Σύνοδος (381). Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὕτη μποροῦμε νὰ κατατάξουμε στοὺς ἐνδημοῦντες ἐπισκόπους ὄχι μόνο τοὺς συμπρωματικά καὶ γιὰ διαφόρους λόγους εὐρισκομένους ἐπισκόπους στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ κυρίως τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προέρχονταν ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν καὶ ἐθμικὰ συμμετεῖχαν σὲ Συνόδους. Πρόκειται γιὰ Συνόδους, οἱ ὁποῖες συγκροτοῦνταν ὑπερορίως σὲ διοικητικά αὐτόνομη ἐκκλησία, στὴν ὁποία δὲν ὑπέκειντο ἄλλες ἐπισκοπές, οὔτε ἦταν ἐξαρτημένη ἀπὸ κάποια μητρόπολη.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἀρχικὰ ὁ θεσμός τῆς Ἐνδημοῦσης Συνόδου λειτούργησε ἐκτάκτως κατὰ τὸ πρότυπο τῶν Συνόδων τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων τοῦ τρίτου αἰῶνα καὶ εἶχε ἄμεση σχέση μὲ τὴ χειροτονία ἢ καὶ τὴν κρίση τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ κύριο λόγο δὲ ὁ θεσμός τῆς Ἐνδημοῦσης Συνόδου ἐστόχευε στὴν ἀντιμετώπιση καὶ λύση τῶν ἀμέσων καὶ σημαντικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ ἔμμεσες μαρτυρίες ὀδηγοῦμεθα σὲ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἐκλεγείς ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐχειροτονεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦντες ἐπισκόπους τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν Θράκης καὶ Βιθυνίας¹.

---

* Ὁ Γεώργιος Παν. Κουντούρης εἶναι Λέκτορας τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Βελγῆς Ἰωαννίνων.

1. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., *Ὁ θεσμός τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν*, τόμ. 1, Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ (ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὸ 451), Ἀθῆναι 1977, σελ. 232-233.

Με την αύξηση του κύρους της Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κυρίως με τὴ θεσμοθέτηση τοῦ γ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἀργότερα με τὸν κη' κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διεμορφώθησαν ξεχωριστὰ πλαίσια τιμῆς, αὐθεντίας καὶ διοικητικῶν διεκδικήσεων καὶ εὐθύνης γιὰ τὸν ἐν λόγῳ ἐκκλησιαστικὸ θρόνο. Ἔτσι, ὁ εὐέλκτος θεσμὸς τῆς Ἐνδημούσης Συνόδου τελικὰ ἐξελίχθηκε καὶ δὲν περιοριζόταν μόνο στὴ χειροτονία τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἢ στὴν ἐπίλυση τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὶς Ἐνδημούσες πλέον Συνόδους τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὰ ἐξαιρετικὰ πρεσβεῖα καὶ τὴν πρωτοκαθεδρία τῆς στὴν Ἀνατολή συμμετεῖχαν καὶ παρεπιδημῶντες ἐπίσκοποι ὅποιασδήποτε διοικήσεως, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ὁποιοδήποτε τρέχον, ἀλλὰ καὶ σοβαρὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα, ἀδιακρίτως ἐκκλησιαστικῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας, ἀφοῦ πλέον τὰ θέματα ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ Κωνσταντινούπολη ἀφοροῦσαν γενικότερα τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς².

Πολὺ περισσότερο ἀναδεικνύεται τὸ κύρος τῆς Ἐνδημούσης Συνόδου σὲ περιπτώσεις, ὅπως ἡ Διαπατριαρχικὴ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 536, στὴν ὁποία ἐκτὸς τῶν παρεπιδημῶντων ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς συμμετεῖχε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος καὶ πάπας Ρώμης Ἀγαπητός. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, ὄχι μόνο τὸ κύρος τῆς Συνόδου αὐτῆς νὰ ἐπιβάλλει τὴν ἄμεση ἀποδοχὴ τῶν ἀποφάσεών της ἀπὸ τὴν πολιτεία, ἀλλὰ καὶ νὰ διεκδικεῖ τὴν ἔκφραση τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος καὶ πίστεως τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια κινεῖται μέσα στὸ ἤδη διαμορφωμένο οἰκουμενικὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τοῦ μονοφυσιτισμοῦ. Βέβαια ἡ Ἐνδημούσα Σύνοδος τοῦ 536 δὲν ἔχει τὴ βαρύτητα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἢ ὅποια ὅπως ἐλέχθη, συνεκλήθη ἀρχικῶς ὡς Ἐνδημούσα, ἀλλὰ ἡ παρουσία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς τῆς Δύσεως, τῆς προσδίδει ιδιαίτερη σημασία. Αὐτὴ μάλιστα ἡ σημασία τῆς δὲν μπορεῖ νὰ μετριασθεῖ ἀκόμη καὶ ἂν συνδεθεῖ ἡ παρουσία τοῦ Ρώμης στὴ Σύνοδο αὐτή, εἴτε μετὰ πολιτικὲς σκοπιμότητες ἢ καὶ πιέσεις ἀπὸ τὴν πολιτεία, εἴτε μετὰ διάθεση προβολῆς τοῦ πρωτείου, ἀφοῦ ἐπέκειτο ἡ κρίση τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε μετὰ συνδυασμὸ ὄλων αὐτῶν.

2. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., Ὁ θεσμὸς τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν, τόμ. 1, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 235.

Ἱστορικό πλαίσιο, προεδρία καὶ συμμετέχοντες τῆς Διαπατριαρχικῆς Ἐνδημούσης Συνόδου τοῦ 536 μ.Χ.

Ἡ διευρυμένη καὶ Ἐνδημούσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνήλθε στὴν ὁμώνυμη πόλη τὸ 536 μ.Χ. Τῆ Σύνοδο μᾶλλον προκάλεσαν οἱ μοναχοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὁποῖοι ἐπέμεναν νὰ κριθεῖ καὶ νὰ καθαιρεθεῖ ὁ πατριάρχης Ἀνθιμος ὡς μονοφυσίτης καὶ ἀξίωσαν νὰ μὴν ἐπιστρέψει οὔτε στὴ μητρόπολη Τραπεζοῦντος, τὴν ὁποία κατεῖχε πρὶν γίνεαι Πατριάρχης, ἂν προηγουμένως δὲν ὑπέβαλε ὀρθόδοξη ὁμολογία-λίβελλο πίστεως. Ὁ Ἀνθιμος ὁμως συστηματικὰ ἀπέφευγε νὰ ἐπιδώσει τὸ ζητούμενο ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς λίβελλο πίστεως. Ὁ μονοφυσίτης ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Σευῆρος, θεωρεῖται ὅτι προώθησε τὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν φιλομονοφυσίτη μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Ἀνθιμο Α' (535-536) μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἐπιφανίου (5 Ἰουνίου 535) καὶ ἐπίσης προώθησε στὸ θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ διάκονο Θεοδόσιο Α' (535-536) ἀντὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν Γαῖνᾶ ἢ Γαϊανοῦ. Ὁ Θεοδόσιος ὑποστηριζόταν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐνωτικῆς πολιτικῆς του στὴν Αἴγυπτο, πράγμα πού δὲ συνέβη. Ὁ Ἀνθιμος εἶχε ἤδη ἀποδείξει τὰ μονοφυσιτικὰ του φρονήματα στὴ διάσκεψη τοῦ 532, μᾶλλον δέ, εἶχε συμμετάσχει καὶ στὴ προετοιμασία τοῦ θεοπασχητικοῦ διατάγματος³, ἂν καὶ ὡς μητροπολίτης Τραπεζοῦντος, ἀνῆκε στοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος. Ὑστερα ὁμως, ἀπὸ συχνὴ ἐπικοινωνία πού εἶχε μὲ τὸν μονοφυσίτη Σευῆρο, κατόπιν τῆς διαμεσολαβήσεως τῆς Θεοδώρας, ἄλλαξε στάση ὡς πρὸς τὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος. Ἔτσι ὁ Ἀνθιμος ὡς πατριάρχης, ἐκδηλώθηκε ἀπροκάλυπτα, ὡς ἀντιχαλκηδόσιος, ὑποστηρίζοντας, ὅτι τὸ δόγμα «ἐν δυοῖ φύσεσιν» δημιουργεῖ μία «Τετράδα» ἀπὸ τὴν Τριάδα⁴.

Τὸ διάταγμα αὐτό, τὸ ὁποῖο ἐκδόθηκε τὴν 5^η Μαρτίου τοῦ 533 ἐπέβαλε τὴ θεοπασχητικὴ φράση μὲ νέα μορφή καὶ νόημα. Ἡ νέα διατύπωση ἦταν ἡ ἐξῆς: «τὸν ἓνα τῆς Τριάδος πεπονθέναι σαρκί» (unum ex trinitate passum esse carne). Ἡ φράση αὐτὴ χωρὶς τὴν κρίσιμη λέξη «σαρκί» εἶχε χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πρόγλο (433-447) ἐναντίον τοῦ Θεοδώρου Μοψουε-

3. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὴν Εἰκονομαχία, Τρίτη ἔκδοση, Ἀθήνα 2002, σελ. 691.

4. ΦΛΟΡΟΦΕΚΥ Γ., *Οἱ βυζαντινοὶ πατέρες τοῦ ἔκτου, ἑβδόμου καὶ ὀγδοῦ αἰῶνα*, μετάφραση Παναγιώτου Κ. Πάλλη, Ἐκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 207-208.

σίας, ὁ ὁποῖος ἀρνεῖτο τὴ μετάδοση τῶν ιδιωμάτων, ἐνῶ ἡ φράση δεικνύει μετάδοση ιδιωμάτων τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, λόγῳ τῆς προσωπικῆς ἐνώσεως (στόν «Τόμο» του πρὸς τοὺς Ἀρμενίους). Ἀναποκρινόταν πλήρως καὶ στὴν ἐκλαμβανόμενη ὡς ὀρθόδοξη θεολογία τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «ἔπαθεν ἀπαθῶς ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ», δηλαδή, τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, στὸ Χριστό, ἔπαθε στὸ Σταυρό, ὄχι ὡς πρὸς τὴ θεία του φύση, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ἥτοι ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Ἡ φράση αὐτὴ τῶν Σκυθῶν μοναχῶν, μὲ τὴν προσθήκη τῆς λέξεως «σαρκί» δηλώνει τὴν ιδιαίτερη σχέση τους μὲ τὴ θεολογία τοῦ Κυρίλλου ἀλλὰ θὰ μπορούσε νὰ ἐρμηνευθεῖ μὲ θεοπασχητικό τρόπο, καθόσον δὲν διευκρινιζόταν ἡ ἀναφορὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι ἡ νέα φράση «τὸν ἕνα τῆς Τριάδος πεπονθέναι σαρκί» ἦταν ἄλλη μορφή τῆς παλαιᾶς μονοφυσικῆς καὶ θεοπασχητικῆς φράσεως καὶ διδασκαλίας. Γι' αὐτὸ πρὶν τὴν ἔκδοση τοῦ διατάγματος τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχαν προκληθεῖ ἀντιδράσεις τόσο στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἰωάννη Β΄ τὸν Καππαδόκη, ὅσο καὶ στὴ Ρώμη ἀπὸ τὸν πάπα Ὁρμίσδα καὶ ἡ φράση αὐτὴ θεωρήθηκε ἀναβίωση τῆς παλαιότερα προκληθείσης θεοπασχητικῆς ἔριδας (519-533)⁵.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ πρεσβύτερος Εὐσέβιος, ὁ ὁποῖος ἦταν κειμηλιάρχης τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑποστηρικτῆς τῶν Ὁριγενιστῶν καὶ εὐνοούμενος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ συμμετεῖχε στὴν προετοιμασία τοῦ θεοπασχητικοῦ διατάγματος τοῦ 532, συμφώνησε μὲ τὸν πάπα Ἀγαπητὸ καὶ μὲ ἕναν εὐρύτερο κύκλο Ὁριγενιστῶν, οἱ ὁποῖοι στὴ δεδομένη στιγμή ὑποστήριξαν ὀρθόδοξες θέσεις, στὴν ἰδέα τῆς συγκλήσεως μίας μεγάλης Ἐνδημούσης Συνόδου γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος. Ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο συνεργάσθηκε μὲ τὸν πάπα Ἀγαπητὸ, ἦταν, ὅτι αὐτὸς στρεφόταν κατὰ τοῦ μονοφυσισμοῦ καὶ εὐρισκόμενος στὴν Κωνσταντινούπολη ἦταν ἐνήμερος τῆς καταστάσεως. Ἀπὸ πολιτειακῆς πλευρᾶς ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς συνειδητοποιώντας τὶς προεκτάσεις αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ποὺ σχετίζετο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν πολιτικῶν του σχεδιασμῶν στὴ Δύση, προφανῶς ἀποδέχθηκε τὶς εἰσηγή-

5. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Β. Κ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον)*, Δ' Ἔκδοσις, Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1978, σελ. 231-232. Ἐπίσης βλ. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 689-690. Παράβαλε καὶ ΚΟΝΙΔΑΡΗ Γ., *Γενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (ἐπέκτασις παραδόσεων), περίοδος Α'*, Ἔκδοσις Β', ἐπισημμένη, σελ. 446.

σεις τοῦ πρεσβυτέρου Εὐσεβίου τόσο γιὰ τὴ σύγκληση Συνόδου ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐκλογή ὡς νέου πατριάρχη, τοῦ ὀρθοδόξου Μηνᾶ⁶.

Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἀναφέρει ὅτι πρὶν τὴν ἐκλογή τοῦ Μηνᾶ συγκροτήθηκε Σύνοδος στὴν Κωνσταντινούπολη, χωρὶς νὰ χαρακτηρίζει τὸ σχῆμα αὐτῆς τῆς Συνόδου καὶ νὰ μνημονεύει τὸν πρόεδρό της. Σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο συγγραφέα, κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τῆς Συνόδου ὁ πάπας Ἀγαπητὸς προσκάλεσε τὸν πατριάρχη Ἀνθιμο νὰ ὁμολογήσει ἐνώπιον τῆς Συνόδου ὅτι στὸ Χριστὸ ἐνυπάρχουν δύο φύσεις. Αὐτὸς ἀρνήθηκε καὶ «παραιτηθεὶς» ἀπεμακρύνθη τὴν 12^η Μαρτίου 536. Ἀμέσως ἐξελέγη νέος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μηνᾶς (536-552), ὁ ὁποῖος χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πάπα Ἀγαπητὸ τὴν 13^η Μαρτίου 536. Ἔστω καὶ ἂν δὲν ὑπάρχουν σαφῆ στοιχεῖα γιὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν προεδρία αὐτῆς τῆς Συνόδου, τὸ γεγονὸς καὶ μόνο ὅτι ὁ πάπας Ἀγαπητὸς προσκάλεσε τὸν πατριάρχη Ἀνθιμο νὰ προβεῖ σὲ ὁμολογία πίστεως ἐνώπιον τῆς Συνόδου, δεικνύει ὅτι ὁ πάπας Ἀγαπητὸς εὐρισκόταν σὲ ὑπεροχικὴ θέση ὄχι μόνο ὡς ἐπίσκοπος τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, ἀλλὰ καὶ ὡς πιθανότατα κατέχων τὴν προεδρία αὐτῆς τῆς Συνόδου. Ἡ Σύνοδος αὐτὴ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἡ πρώτη φάση τῆς ἐνδημούσης Συνόδου τοῦ 536, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ χειροτονία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ ἀπὸ τὸν πάπα Ἀγαπητό, οἱ ἐργασίες τῆς ὁποίας ὀλοκληρώθηκαν ἐπὶ πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ⁷.

Ἔτσι συνεχίσθηκε ἡ Σύνοδος τὸ 536 ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ νεοεκλεγέντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ μὲ τὴ συμμετοχὴ πέντε ἐπισκόπων τῆς Δύσεως καὶ ὀρισμένων ἄλλων κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συνοδεύσει τὸν Πάπα στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ εὐρίσκονταν ἀκόμη ἐκεῖ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πάπας Ἀγαπητὸς ἀπέθανε αἰφνιδίως στὴν Κωνσταντινούπολη (22 Ἀπριλίου 536) χωρὶς ὅμως τὸ γεγονὸς αὐτὸ νὰ ἐμποδίσει τὴν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐνδημούσης Συνόδου. Δὲν ἀποκλείεται, ὅπως εἰπώθηκε, στὴν πρώτη φάση τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου καὶ πρὶν τὴν ἐκλογή τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ, νὰ προήδρευε ὁ ἴδιος ὁ πάπας Ἀγαπητὸς, διότι διαφορετικὰ δὲν θὰ ἀναφερόταν ὅτι ὁ ἴδιος προσωπικὰ κάλεσε τὸν Ἀνθιμο σὲ ἀπολογία καὶ κατόπιν ἐπέβαλε ἀργία στὸν ὑπόδικο, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια, πατριάρχη Ἀνθιμο. Ἡ πράξις αὐτὴ

6. ΦΕΙΔΑ Βλ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 693-694. Ἐπίσης βλ. ΘΗΕ, 1ος τόμ., Ἀθήναι 1962, στ. 149, 150.

7. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡ., *Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ ἐκκλησία, Γενικὴ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις*, ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 30.

καταδεικνύει την λειτουργία τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐν Συνόδῳ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοια πρεσβειῶν τιμῆς, ὅπως τὸ ἐπέβαλε ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας. Δηλαδή δὲν ἦταν ὁ Πάπας προσωπικὰ ὡς θεσμός, ἀλλ' ἐν Συνόδῳ (= ὡς πρόεδρος) ποὺ ἐπέβαλλε τὴν ἀνωτέρω ποινὴ. Ἐπίσης στὴ Σύνοδο συμμετεῖχαν ἐκπρόσωποι τῶν πατριαρχικῶν θρόνων Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ πολλοὶ ἐπίσκοποι, ἡγούμενοι καὶ μοναχοί. Ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεοδόσιος δὲν ἔλαβε μέρος, γιατί εἶχε ἐκθρονισθεῖ καὶ ἀπομονωθεῖ στὰ Δέρκα τῆς Κωνσταντινουπόλεως⁸. Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὴν ἀναταραχὴ ποὺ ξέσπασε στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν οἱ τρεῖς πατριάρχες, Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμος, Ἀντιοχείας Σευήρος καὶ Ἀλεξανδρείας Θεοδόσιος ἦταν ἀντιχαλκηδόνιοι⁹. Ἡ Διαπατριαρχικὴ Ἐνδημούσα αὐτὴ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως χαρακτηρίσθηκε ἀπὸ τὸν Γ. Φλορόφσκυ ὡς «Διαρκῆς ἐπισκοπικὴ Σύνοδος», ἡ ὁποία συνεκλήθη ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανό, ποὺ ἤθελε νὰ παραμείνει πιστὸς στὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, καὶ συγχρόνως νὰ ἔχει καλὲς σχέσεις μὲ τὸν πάπα Ἀγαπητό, ἄσχετα ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ὁ αὐτοκράτορας εἶχε κατανοήσει τίς ἀποφάσεις τῆς Χαλκηδόνος. Ἡ Σύνοδος κατὰ τὸ 536 συνεδρίαζε ἀπὸ τὸν Μάιο ἴσως μέχρι τὸν Ἰούνιο ἢ καὶ ὡς τὸν Αὐγουστο. Συμετεῖχαν πενήντα-τρεῖς ἐπίσκοποι μαζί μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Πάπα. Τὰ μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀπέστειλαν ἐπιτροπὲς ἐπιρρίπτοντας κατηγορίες ἐναντίον τοῦ Σευήρου, τοῦ Ζωόρα καὶ τοῦ Πέτρου Ἀπαμείας. Μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν ἦταν καὶ ἡ πρακτικὴ τῆς μαγείας, ἡ βεβήλωση βωμῶν, ἡ βεβήλωση τοῦ Βαπτίσματος, διὰ τῶν ψευδοβαπτισμῶν καὶ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ τῶν ὀρθοδόξων. Ἡ κατηγορία γιὰ ἀναβαπτισμό, σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸ Σευήρο, δὲν φάνηκε νὰ ἔχει βάση, ἀλλὰ ἐπαληθεύθη γιὰ μερικὸς ἀπὸ τοὺς ὀπαδούς του, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Σευήρου. Τοὺς ἐπέρριψαν ἀκόμη κατηγορίες ὑπερβολικὲς, ὅπως ὅτι λάτρευαν τὸ διάβολο, ὅτι ἦταν μάγοι, κ.λπ. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ Σευήρος κατηγορήθηκε καὶ ὅτι ἦταν συγχρόνως νεστοριανὸς καὶ εὐτυχιανός. Φαίνεται ὅτι ὁ Γ. Φλορόφσκυ θέλοντας νὰ ἀποφύγει τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς Συνόδου τοῦ 536 ὡς Ἐνδημούσης, λόγω τῆς ἀρχικῆς προεδρίας τοῦ Πάπα σ' αὐτήν, προτίμησε τὸν ὄρο «διαρκῆς»¹⁰, προφανῶς ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς μεγάλης διάρκειας τῆς Συνόδου καὶ ὄχι ὑπὸ τὴν σημερινή της

8. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 693-694. Ἐπίσης βλ. καὶ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Β. Κ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 233.

9. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ Γ., *Οἱ βυζαντινοὶ πατέρες*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 208.

10. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ Γ., *Οἱ βυζαντινοὶ πατέρες*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 209-210.

σημασία. Ὁ ὅρος «μειζων»¹¹ δὲν ἐνδείκνυται ἐν προκειμένῳ, ἀφοῦ δὲν πρόκειται γιὰ Σύνοδο κάποιων ἐπαρχιῶν ἢ αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ γιὰ Σύνοδο τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πιστεύουμε ὅμως ὅτι ὁ ὅρος «διαρκῆς» δὲν ἀνταποκρίνεται στὸ χαρακτηρισμὸ τῆς Συνόδου αὐτῆς, ἐπειδὴ θὰ μπορούσε νὰ προκαλέσει συγχύσεις μὲ νεώτερες καὶ ὕστερες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διοικητικὲς πράξεις, ἐνῶ ἡ προεδρία τοῦ Ρώμης σὲ Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως τῆς συγκεκριμένης μορφῆς, ὄχι μόνο θὰ πρέπει νὰ μὴ θεωρεῖται ἀποτρεπτικὴ γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς Συνόδου ὡς Διαπατριαρχικῆς Ἐνδημούσης, ἀλλὰ ἀντιθέτως εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἀφοῦ τονίζει τὰ ὀρθὰ κανονικὰ κριτήρια πρεσβείων τιμῆς ἐντὸς τοῦ συστήματος τῆς πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, μὲ βάση τὰ ὁποῖα ἡ κρίνουσα τὸν κάτοχο τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἄνθιμο Σύνοδος, μπορεῖ νὰ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Ρώμης, ἐφόσον αὐτὸς ἦταν παρὼν, προκειμένου νὰ ἐπιλυθεῖ ἓνα εὐρύτατο ζήτημα προκύψαν ἀπὸ τὴ σύμπραξη τριῶν μονοφυσιτιζόντων θρόνων στὴν Ἀνατολή. Οὔτε ἐπίσης, βάσει ὧν ἀναφέραμε στὴν ἀρχή, ἡ προέκταση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, πὺν προῆλθε ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω σύμπραξη, θεωρεῖται ἀποτρεπτικὸ γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς Συνόδου ὡς Διαπατριαρχικῆς Ἐνδημούσης, ἀφοῦ συμμετείχαν καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων Πατριαρχειῶν.

Θέματα τῆς Συνόδου

Τὸ κύριο θέμα γιὰ τὸ ὁποῖο συνεκλήθη ἡ Ἐνδημούσα Σύνοδος τὸ 536 ἦταν ἡ ὑπόθεση τοῦ ὑπόδικου πλέον πρώην πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθί-

---

11. ΜΠΟΥΜΗ Π. Ι., *Κανονικὸν Δίκαιον*, ἔκδ. Γ' (ἐπισημημένη), ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθῆναι 2000, σελ. 183. «Μειζων Τοπικὴ Σύνοδος ὀνομάζεται ἡ σύνοδος ἐκείνη, στὴν ὁποία καλοῦνται οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἐπίσκοποι ὄχι μίας μητροπόλεως ἢ αὐτοκεφαλῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ δύο ἢ τριῶν ἢ καὶ περισσοτέρων μητροπόλεων ἢ αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Εἶναι μάλιστα πολλὲς φορὲς δυνατὸν οἱ συμμετέχοντες ἐπίσκοποι νὰ ἀνήκουν σὲ ἐκκλησίες διαφορετικοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος.

Ἡ Μειζων Τοπικὴ Σύνοδος ἐξ ἀπόψεως κύρους κατατάσσεται ἀμέσως μετὰ τὴς Οἰκουμενικῆς. Κατὰ κανόνα στὴ σύνοδο αὕτη προεδρεύει ὁ ἐπίσκοπος πὺν ἔχει τὰ πρεσβεία τιμῆς. Αὕτη ἀποφασίζει γιὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν τὴς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίες. Τέτοια ζητήματα εἶναι μόνο τὰ δογματικά, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀφοροῦν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, τὸν ἠθικὸ βίον καὶ τὴν λατρεία». Σύμφωνα μὲ αὐτὲς τὴς προϋποθέσεις πὺν ἰσχύουν γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ Συνόδου ὡς Μειζονος καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐν λόγῳ Σύνοδος τοῦ 536 ἐκπληρώνει αὐτὲς τὴς προϋποθέσεις, μπορούμε νὰ τὴν κατατάξουμε στὴς Μειζονες Τοπικὲς Συνόδους ἢ νὰ τὴν χαρακτηρίσουμε Διαπατριαρχικὴ Ἐνδημούσα.

μου, ὁ ὁποῖος κατηγορεῖτο γιὰ μονοφυσιτισμὸ καὶ γιὰ ἀποδοχὴ τῆς μονοφυσικῆς διδασκαλίας τοῦ Σευῆρου. Ὁ Σευῆρος εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴν Κωνσταντινούπολη κατόπιν προσκλήσεως αὐτοκρατορικῶν παραγόντων (534-535). Μαζί του ἦλθαν καὶ ἄλλοι μονοφυσῖτες ἐπίσκοποι, κληρικοί καὶ μοναχοί, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦσαν προσηλυτισμὸ κυρίως μεταξὺ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἐτύγχαναν τῆς προστασίας καὶ φιλοξενίας τῆς αὐτοκράτειρας Θεοδώρας σὺν ἀνάκτορο Ὁρμίσδα καὶ σὲ ἐπαύλεις. Ἔτσι ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς περικυκλώθηκε ἀπὸ ἀρκετοὺς μονοφυσῖτες.

Ἡ Ρώμη, προφανῶς, ὕστερα ἀπὸ συλλογὴ καὶ διασταύρωση πληροφοριῶν γιὰ τὰ τεκταινόμενα στὴν Κωνσταντινούπολη σὲ ζητήματα ἐκκλησιαστικά καὶ πολιτικά, κυρίως ὁμως γιὰ πολιτικούς λόγους, ὁ Ὁστρογότθος βασιλιάς Θεῦδατος ἀπέστειλε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν ἐπίσκοπο καὶ πάπα Ρώμης Ἀγαπητὸ (535). Ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς ἦταν νὰ βοηθήσει στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρωτίστως νὰ ἀποτρέψει κατὰ τὸ δυνατόν τὸ σχεδιαζόμενο κατὰ τῆς Ἰταλίας πόλεμο τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ πάπας Ἀγαπητὸς φθάνοντας στὴν Κωνσταντινούπολη συνοδευόταν ἀπὸ πολυμελῆ ἀντιπροσωπεῖα μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ πέντε ἐπισκόπων. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτο τὸ γεγονὸς ὅτι ἐρχόμενος ὁ πάπας Ἀγαπητὸς στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπέφυγε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμο, ἀλλὰ συναντήθηκε μόνο μὲ τὸν αὐτοκράτορα, θέτοντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ζήτημα πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴ συνάντησή του μὲ τὸν αὐτοκράτορα ὁ πάπας Ἀγαπητὸς διετύπωσε τὶς ἐπιφυλάξεις του τόσο γιὰ τὴν κανονικότητα τῆς μεταθέσεως ἀπὸ τὴ μητρόπολη Τραπεζοῦντος τοῦ Ἀνθίμου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι σύμφωνα μὲ ἐκκλησιαστικούς κανόνες¹² ἀπαγορεύεται τὸ μεταθετὸ κληρικῶν, ὅσο καὶ γιὰ τὰ ὀρθόδοξα φρονήματα τοῦ Ἀνθίμου. Τὴν περαιτέρω ἐνημέρωση τοῦ πάπα Ἀγαπητοῦ, κυρίως γιὰ θέματα πίστεως, ἀνέλαβαν οἱ μοναχοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἔξαρχος τῶν μοναστηριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μαριανὸς ἐπέδωσε «Διδασκαλικόν» τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν Πάπα, ὁ ὁποῖος πλέον καὶ ἐπίσημα ἐνημερώθηκε γιὰ τὶς μονοφυσικῆς τάσεις τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου « διὰ τε πλείστων καὶ ἡμετέρων λιβέλλων». Παράλληλα, οἱ μοναχοὶ τῆς Κωνσταντι-

12. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ καὶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, «Πηδάλιον», ἐκδ. οἶκος «Ἀστήρ», Ἀθήνα 1982, σελ. 143,144. Ἐπίσης βλ. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 457-458.

νουπόλεως άπαιτούσαν τήν άμεση άπομάκρυνση τοῦ Ἀνθίμου ἀπό τήν πατριαρχική καθέδρα, κατὰ προτεραιότητα γιά θέματα πίστεως¹³.

Τό ζήτημα τῆς κανονικότητας ἦταν μᾶλλον προσχηματικό σέ σχέση μέ τό ζήτημα πίστεως. Ὁ πάπας Ρώμης Ἀγαπητός ἀποδέχθηκε τίς καταγγελίες τῶν μοναχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀργότερα δέ ἔγραψε πρὸς τόν πατριάρχη Ἱεροσολύμων τὰ ἀκόλουθα: «εὐρομεν τήν καθέδραν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας, παρὰ τοὺς θεσμοὺς τῶν κανόνων ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου τοῦ τῆς Τραπεζουντίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου οὐ προσηκόντως ὑφαρπασθεῖσαν, ... ἀλλ' ὅπερ καὶ μεῖζον ἐστίν, ἐν τῇ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ὁμολογία ἐπεθυμήσαμεν ἐκ τῆς ἀπωλείας ἐπαναγαγεῖν»¹⁴.

Μπροστά σέ αὐτή τῇ δυσμενῇ διαμορφωθεῖσα κατάσταση ἐναντίον του, ἀποφάσισε ὁ ἴδιος ὁ Ἀνθιμος νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τόν πατριαρχικό θρόνο, καταθέτοντας τό ὠμοφρόριό του στὰ χέρια τοῦ αὐτοκράτορα. Δέν εἶναι σαφές ἂν πρόκειται γιά παραίτηση ἢ γιά παύση, ἐνῶ παραχωρήθηκε σέ αὐτὸν ἡ πρῶην μητρόπολή του στήν Τραπεζούντα. Συγχρόνως, ὁ πάπας Ἀγαπητός τοῦ ἐπέβαλε ἀργία, προφανῶς ὄχι μόνος του, ἀλλὰ μέ Συνοδική διαγνώμη κατὰ τήν ὑπὸ τήν προεδρία του συγκροτηθεῖσα ἀρχικά Διαπατριαρχική Ἐνδημούσα Σύνοδο τὸ 536, μέχρις ὅτου ὁ Ἀνθιμος ἐξαναγκασθεῖ νὰ δώσει ὀρθόδοξη ὁμολογία πίστεως, ἐνῶ κοινοποίησε συγχρόνως τοὺς λιβέλλους τῶν μοναχῶν στὸν αὐτοκράτορα¹⁵.

Ὁ Ἀνθιμος προσπάθησε νὰ ἀποφύγει ἢ καὶ νὰ ὑπερβεῖ τό σοβαρότατο γι' αὐτὸν πρόβλημα, χρησιμοποιώντας εὐέλκτους ἢ καὶ παραπλανητικούς ἰσχυρισμοὺς ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν αὐτοκράτορα καὶ προσπαθώντας νὰ ἀνατρέψει τίς ἐκκλησιαστικὲς πράξεις ἐναντίον του, τίς ὁποῖες ἐπέβαλε ὁ πάπας Ἀγαπητός, πράξεις ποὺ εἶχαν γίνει γνωστὲς καὶ στοὺς πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ μνημονευθέντες μοναχοὶ μαζί μέ τοὺς παρεπιδημοῦντες στήν Κωνσταντινούπολη ἐπισκόπους ἐπέμειναν ἐγγράφως εἰς τὸν Πάπα νὰ δικασθεῖ καὶ νὰ καθαιρεθεῖ ὁ Ἀνθιμος καὶ οὔτε νὰ τοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἐπιστρέψει στή μητρόπολη Τραπεζούντος, ἂν δέν ἀποδείξει πρῶτα τὰ ὀρθόδοξα φρονήματά του. Γιατί, κατὰ τήν ἀντίληψη τῶν μοναχῶν, ἀφοῦ ἦταν ἐπιβλαβὴς ὁ Ἀνθιμος ὡς πατριάρχης Κων-

13. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Β. Κ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 232-233. Ἐπίσης βλ. καὶ ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 692.

14. MANSI J. D., *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collection*, vol. 8, 1960, akademische Druck-U. Verlagsanstalt, Graz-Austria, στ. 923.

15. MANSI J. D., ὡς ἀνωτέρω, στ. 886 καὶ ἐξῆς, 923.

σταντινουπόλεως, τὸ ἴδιο ἐπιβλαβῆς θὰ ἦταν καὶ ὡς μητροπολίτης Τραπεζοῦντος. Οἱ παραπλανητικὲς ὑποσχέσεις τοῦ Ἄνθιμου δὲν ἐφησύχασαν τοὺς μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι ζητοῦσαν ἐπίμονα ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ αἴτημά τους.

Ἔτσι, τὸ λεγόμενο «Διδασκαλικόν» τῶν μοναχῶν, τὸ ὁποῖο εἶχε παραδοθεῖ ἐνωρίτερα στὸν Πάπα Ἀγαπητὸ γιὰ τὴν ἐνημέρωσή του, ἐπιδόθηκε μετὰ τὸν αἰφνίδιο θάνατό του στὴν Κωνσταντινούπολη στὸν αὐτοκράτορα καὶ στὴν Ἐνδημοῦσα Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως (536), μὲ τὴ συγκεκριμένη ἀξίωση «ἢ τὸν ἐγνωσμένον λίβελλον τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ ἐπιδόντα τὸν εἰρημένον Ἄνθιμον ἐλευθερῶσαι ἐαυτὸν πάσης αἰρετικῆς πλάνης... ἢ τοῦτο μὴ ἀνεχόμενον τοῖς αἰρετικοῖς συγκατακριθῆναι».

Ἡ Σύνοδος ἂν καὶ ἐπανελημμένως ἀναζήτησε μὲ ἀπεσταλμένους της τὸν ὑπόδικο Ἄνθιμο καὶ τοῦ ἔδωσε ἀνάλογη προθεσμία γιὰ νὰ παρουσιασθεῖ καὶ νὰ ἀποδείξει τὴν ὀρθοδοξία του, αὐτὸς πουθενὰ δὲν εὐρέθη, μᾶλλον κρυπτόμενος καὶ προστατευόμενος ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα Θεοδώρα¹⁶.

Ἀποφάσεις τῆς Συνόδου

Ἡ Διαπατριαρχικὴ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνεχίσθηκε τὸ 536 ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ νέου πατριάρχη Μηνᾶ, ὀρθοδόξου κατὰ τὴν ὁμολογία πίστεως, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποδεχθεῖ τὴν Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ εἶχε χειροτονηθεῖ ἀπὸ τὸν πάπα Ρώμης Ἀγαπητό. Ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἦταν καὶ ἐπιταγὴ τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ ὡς περιέχουσα τὴν ἀνατολικὴ παράδοση. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους ἀρνοῦνταν νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν, ἐκποπίζονταν ὡς μονοφυσίτες, παρ' ὅτι ὁ αὐτοκράτορας δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς μονοφυσίτες τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καὶ Ἀρμενίας, οἱ ὁποῖοι διέθεταν τεράστιες δυνατότητες γιὰ τὴ διάδοση τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ τρόπου ζωῆς τῆς Ἀνατολῆς. Προεῖχε ὅμως τόσο ἢ μὴ διατάραξη τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ ἐκκλησιαστικούς φορεῖς ἀντιτιθέμενους στὴν Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ὅσο καὶ ἡ τήρηση καλῶν σχέσεων μὲ τὴν ἐκκλησία τῆς Ρώμης, καθὼς καὶ ἡ τήρηση τοῦ ὀρθοῦ πλαισίου κανονικότητος τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο

16. ΦΕΙΔΑ ΒΑ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, ὡς ἀνωτέρω, 692-693. Ἐπίσης βλ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Β. Κ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 233.

ἐφάρμοξε μὲν ἐνωτικὴ πολιτικὴ, ἢ ὅποια δὲν θὰ ἔφερε σὲ ἀντιπαράθεση Ρώμη καὶ Κωνσταντινούπολη χάριν τῶν ἀρνητῶν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Προσπάθησε ὅμως νὰ συμβιβάσει τοὺς πάντες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Σευήρου πού ἀπευθύνεται σὲ κάποιον φίλο του, στὸν ὁποῖο ἔγραφε: «τὸ πραγματικὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι πού εἶναι στὴν ἐξουσία θέλουν νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὶς δύο πλευρές». Τελικά, μετὰ τὴν παρέμβαση τῆς Ρώμης καὶ τῶν μοναχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Σύνοδος προέβη ἐρήμην τοῦ Ἀνθίμου στὴν καθαίρεση καὶ τὸν ἀναθεματισμὸ του¹⁷, ἐνῶ ἀνανέωσε τὸν ἀναθεματισμὸ ἐναντίον τοῦ Σευήρου καὶ τῶν ἄλλων ἐκπροσώπων τοῦ μονοφυσιτισμοῦ (Πέτρου Ἀπαμείας, Ζωόρα κ.ἄ). Σύμφωνα μὲ τὸν Γ. Φλορόφσκυ, οἱ ἀποφάσεις τῆς ἐν λόγῳ Συνόδου ἔφεραν συμπτωματικὰ στὸ προσκήνιο μία σημαντικὴ πληροφορία, μὲ τὴ δήλωση τοῦ Πατριάρχου Μηνᾶ ὅτι ἡ πολιτεία, διὰ τοῦ αὐτοκράτορα, ἔλεγε τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα σὲ μεγάλο βαθμὸ «καὶ προσήκει μηδὲν τῶν ἐν τῇ ἀγιοτάτῃ ἐκκλησία κινουμένων παρὰ γνώμην αὐτοῦ καὶ κέλευσιν γενέσθαι»¹⁸. Αὐτὸ ἰσχυροποιεῖ τὴν ἐμμονὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ στὴν ὀρθοδοξία τῆς πίστεως καὶ ὄχι σὲ καισαροπαπικὲς προοπτικὲς.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἀνῆλθε στὸν παπικὸ θρόνο ὁ ἀποκρισάριος τοῦ Πάπα στὴν Κωνσταντινούπολη Βιγίλιος (537-555), ὁ ὁποῖος μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰουστινιανοῦ πέτυχε νὰ ἐπιβληθεῖ καὶ νὰ ἐκτοπίσει τὸν ἐκλεγέντα μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Ὀστρογόθου βασιλέως Θεῦδάτου (διάκονο) Σιλβέριο, γιὸ τοῦ πάπα Ὁρμίσδα. Στὸ θρόνο τῆς Ἀλεξάνδρειας ἐξελέγη ὁ ταβερνησιώτης μοναχὸς Παῦλος, ὁ ὁποῖος χειροτονήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν πατριάρχη Μηνᾶ μὲ τὴν παρουσία τοῦ παπικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεοδόσιος παρέμενε ἐξόριστος στὰ Δέρκα μὲ τὴ διακριτικὴ προστασία τῆς Θεοδώρας. Οἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐνδημούσης Συνόδου (536) θεωροῦνται ὡς ἡ κατακλειδα τῆς συνεποῦς ἐνωτικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ¹⁹, ὄχι βέβαια ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν ἀντιθέτων, ἀλλὰ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνότητος καὶ τῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας βάσει τῆς ὀρθοδοξίας τῆς πίστεως. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ βλέπουμε ὅτι ὄχι μόνον στήριξε τὶς ὀρθόδοξες ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ

17. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΙΩ. Ε., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Ι*, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 365. Ἐπίσης βλ. καὶ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Β. Κ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 231, 233. Παράβαλε καὶ ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ Γ., *Οἱ βυζαντινοὶ πατέρες*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 208-209.

18. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ Γ., *Οἱ βυζαντινοὶ πατέρες*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 211.

19. ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 694.

536, αλλά υποστήριξε την έκλογή στο θρόνο της Ρώμης ενός συνεχιστή του πνεύματος της επιβεβαιωθείσας στη Σύνοδο του 536 συμπλεύσεως Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως, καθώς επίσης ευνόησε την έκλογή ὀρθοδόξων επισκόπων στους ἐπίσημους θρόνους της Ἀνατολῆς. Ἀντίθετα ἡ πράξι των Ὀστρογόθων, νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιβάλλουν στο θρόνο της Ρώμης τὸ γιὸ τοῦ πάπα Ὀρμίσδα, φαίνεται ὅτι διέπεται ἀπὸ πολιτικὰ κίνητρα ἐλέγχου τῆς ἐκκλησίας τῆς Δύσεως εἰς βάρος τῶν σχέσεων μὲ τὴν Ἀνατολή.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπεκύρωσε μὲ διάταγμα τὶς ἀποφάσεις τῆς Διαπατριαρχικῆς Ἐνδημούσης Συνόδου καὶ κατόπιν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τοὺς ἡγέτες τῶν μονοφυσιτῶν μαζί μὲ τὸν καθρημένο Σεῦηρο, ὁ ὁποῖος ἐπανῆλθε στὴν Αἴγυπτο καὶ ἀπέθανε τὸ 538. Ἔδωσε δὲ ἐντολὴ νὰ καταστραφοῦν τὰ συγγράμματά του²⁰. Ἀκόμη μὲ τὴν 42ῃ Νεαρά του, κατηγοροῦσε τὸ Σεῦηρο ὅτι διεξήγαγε ἕναν «ὑπόγειο πόλεμο», ὑποκινώντας τὶς ἐκκλησίες, τὴ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης²¹.

Ἀποδοχὴ ἀποφάσεων

Ἡ συγκληθεῖσα Διαπατριαρχικὴ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (536) εἶχε κατὰ πρῶτο λόγο, σαφῶς ἀντιαιρετικὸ χαρακτήρα, καὶ τοῦτο γιατί προέβη στὴν καταδίκη καὶ καθάρωση τοῦ μονοφυσίτη πατριάρχη Ἀνθίμου, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐκ νέου ἐπικύρωση τῆς καταδίκης τῶν μονοφυσιτῶν Ἀντιοχείας Σεῦηρου, Πέτρου Ἀπαμείας καὶ Ζωόρα, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη τὸ ἔτος 518, μὲ τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς ἐνδημούσης Συνόδου τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἡ ὁποία εἶχε γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους Πατριάρχες. Ἡ συγκρότηση τῆς Συνόδου τοῦ 536, εἶχε ἐπιπλέον ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ τὴν κανονικότητα τῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν, διότι γιὰ νὰ καθαιρεθεῖ πατριάρχης ἀπαιτεῖται ἡ συγκρότηση μείζονος Συνόδου

20. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΙΩ. Ε., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 366.

21. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ Γ., *Οἱ βυζαντινοὶ πατέρες*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 211, «ἀπαγορεύουμε σὲ ὅλους νὰ κατέχουν τὰ βιβλία τοῦ Σεβήρου. Γιατί κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πού δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ ἀντιγράψαι κανεὶς καὶ νὰ ἔχει τὰ βιβλία τοῦ Νεστορίου, ἐπειδὴ οἱ προηγούμενοί μας αὐτοκράτορες διέταξαν μὲ τὰ διατάγματά τους νὰ τὰ θεωροῦν ὡς ὅμοια μὲ τὰ βιβλία τοῦ Πορφυρίου ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ἔτσι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κανένας Χριστιανὸς δὲν θὰ κατέχει καὶ τὶς ὁμιλίες τοῦ Σεβήρου. Αὐτὲς ἀπὸ τώρα καὶ στο ἐξῆς, ἀποφασίζεται νὰ θεωροῦνται ὅτι εἶναι βέβηλες καὶ ἀντιθετες πρὸς τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία».

μέ τή συμμετοχή ὄλων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων. Ἀπό τή στιγμή ὅμως πού ἡ «μείζων» Σύνοδος συγκαλεῖται στήν Κωνσταντινούπολη, ἀφοῦ ἐκεῖ προκλήθηκε τὸ ζήτημα μέ τήν ἀντίδραση τῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου, ἡ Σύνοδος πρέπει ὄχι μόνο νά θεωρεῖται ὡς Ἐνδημοῦσα, ἀλλά καί νά καταδεικνύει τὸ γεγονός τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη διευρύνσεως τῆς Ἐνδημούσης Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπιθυμητὸ εἶναι, ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως, ἡ καθαίρεση πατριάρχου νά τυγχάνει ὁμόφωνης ἀπόφασης. Ἡ μονομερῆς καθαίρεση πατριάρχη ἀπὸ πατριάρχη, ἀδιακρίτως τῆς ἱεραῆς πρωτοκαθεδρίας, θεωρεῖται ἀντικανονικὴ ἂν δὲν ἔχει καί τὴ σύμφωνη γνώμη τῶν ὑπολοίπων πατριαρχικῶν θρόνων. Στὴν ἐν λόγω ὅμως Ἐνδημοῦσα Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως (536) εἶχε ἐξασφαλισθεῖ ἡ συμμετοχὴ τῆς Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί ἡ ἐκπροσώπηση καί τῶν ὑπολοίπων πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ὥστε ἡ καταδίκη τοῦ Ἀνθίμου νά εἶναι κανονικὴ καί ἀποδεκτὴ καί ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Διαπιστώνεται λοιπόν, ὅτι ἡ ἀνανέωση τῆς καταδίκης τῶν αἵρετικῶν Σευήρου Ἀντιοχείας, Πέτρου Ἀπαμείας καί Ζωόρα καί γενικότερα τοῦ μονοφυσιτισμοῦ, καθὼς καί ἡ καθαίρεση καί ὁ ἀναθεματισμὸς τοῦ Ἀνθίμου ἀπὸ τὴν Ἐνδημοῦσα Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (536), βασίσθηκαν στὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῶν ὀρθοδόξων καί κανονικῶν πατριαρχικῶν θρόνων Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Αὐτοὶ ἐκπροσωπήθηκαν κανονικὰ στὴ Σύνοδο, πλὴν τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ἀπουσία τοῦ ὁποίου ὀφειλόταν στὴν κατάληψή του ἀπὸ τὸν σευηριανὸ μονοφυσίτη Θεοδόσιο. Ἔτσι, οἱ ἀποφάσεις τῆς Διαπατριαρχικῆς Ἐνδημούσης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (536) ἦταν ὁμόφωνες καί ἦταν ἀποφάσεις τῶν θεσμικῶν καί κανονικῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καί πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες σταθεροποίησαν τὶς θέσεις τῶν ὀρθοδόξων. Ἰδιαίτερη μνεία γιὰ τὴν ὁμοφωνία τῶν ἀποφάσεων τῆς Διαπατριαρχικῆς Ἐνδημούσης Συνόδου ἔκανε ὁ Ἰουστινιανὸς στὸ σχετικὸ διάταγμά του²². Τὸ γεγονός ὅτι καί αὐτὴ ἡ Διαπατριαρχικὴ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος δὲν ἀκο-

22. ΦΕΙΔΑ ΒΑ. ΙΩ., *Ὁ θεσμὸς τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν II, Ἱστορικοκανονικά προβλήματα περὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ (451-553)*, Ἀθήνα 1977, σελ. 65-69 καί 185 «τὴν δικαίως ἐξενεχθεῖσαν κατὰ Σευήρου ψήφον, τὴν ἐκ πάντων ὡς εἶπεν τῶν ἀρχιερατικῶς τε καί πατριαρχικῶν μετὰ τῆς μοναχικῆς συναινέσεως προελθοῦσαν θρόνων», διότι τὸν ἀναθεματισμὸν τούτων «ἅπαν τὸ πατριαρχικὸν τε καί ἱερατικὸν καί μοναχικὸν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ὡς εἶπεν σχῆμα δικαίως ἐπήγαγεν». Ἐπίσης βλ. τοῦ ἰδίου συγγραφέα, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 674-675.

λούθησε τὴν πορεία τῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 381, δηλαδή νὰ ἀνακηρυχθεῖ σὲ Οἰκουμενική, ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς κινεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων καὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅποτε καὶ δὲν ὑπῆρξε ἀναγκαιότητα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ νέα προσθήκη διδασκαλίας στὸν κανόνα πίστεως.